Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

14 november 2018 *

”Begäran om förhandsavgörande – Direktiv 2009/72/EG – Artikel 3.2, 3.6 och 3.15 och artikel 36 f – Den inre marknaden för el – Tolkningsfrågorna är hypotetiska – Avvisning av begäran om förhandsavgörande”

I mål C-238/17,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Vilniaus miesto apylinkės teismas (distriktsdomstolen i staden Vilnius, Litauen) genom beslut av den 11 april 2017, som inkom till domstolen den 9 maj 2017, i målet

UAB ”Renerga”

mot

AB ”Energijos skirstymo operatorius”,

AB ”Lietuvos energijos gamyba”,

ytterligare deltagare i rättegången:

UAB ”BALTPOOL”,

Lietuvos Respublikos Vyriausybė,

Achema AB,

Achemos Grupė UAB,

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av M. Vilaras, ordförande på fjärde avdelningen, tillika tillförordnad ordförande på tredje avdelningen, samt domarna J. Malenovský (referent), L. Bay Larsen, M. Safjan och D. Šváby,

generaladvokat: M. Szpunar,

justitiesekreterare: handläggaren M. Aleksejev,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 3 maj 2018,

* Rättegångsspråk: litauiska.

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– UAB ”Renerga”, inledningsvis genom V. Radvila, K. Pabijanskas och G. Balčiūnas, advokatas, C. Malamataris, dikigoros, A. Wilhelm, Rechtsanwalt, E. Righini, avvocato, och C. Cluzel, avocat, därefter genom V. Radvila och K. Pabijanskas, advokatas, E. Righini, avvocato, och C. Cluzel, avocat,

– AB ”Energijos skirstymo operatorius” och AB ”Lietuvos energijos gamyba”, genom A. Žindul, advokatas,

– UAB ”BALTPOOL”, genom A. Smaliukas och E. Junčienė, båda i egenskap av ombud,

– Achemos Grupė UAB, genom G. Balčiūnas, advokatas,

– Litauens regering, genom D. Kriaučiūnas och R. Dzikovič, båda i egenskap av ombud,

– Europeiska kommissionen, genom O. Beynet, Y. G. Marinova, A. Steiblytė och J. Jokubauskaitė, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 12 juli 2018 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 3.2, 3.6 och 3.15 och artikel 36 f i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/72/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG (EUT L 211, 2009, s. 55).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan UAB ”Renerga” och å andra sidan ”AB Energijos skirstymo operatorius” och AB ”Lietuvos energijos gamyba”, avseende betalning av dröjsmålsränta för försenade betalningar till Renerga för ersättning för allmännyttiga tjänster.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

3 I skälen 46 och 50 i direktiv 2009/72 anges följande:

”(46) Respekt för kraven när det gäller allmännyttiga tjänster är ett grundläggande krav i detta direktiv, och det är viktigt att det i direktivet anges gemensamma minimikrav som uppfylls av samtliga medlemsstater och som beaktar målen om konsumentskydd, försörjningstrygghet, miljöskydd samt likvärdiga konkurrensnivåer i samtliga medlemsstater. Det är viktigt att kraven när det gäller allmännyttiga tjänster kan tolkas på nationell grund, med beaktande av nationella omständigheter, om inte annat följer av gemenskapslagstiftningen.

…

(50) Kraven när det gäller allmännyttiga tjänster, inklusive samhällsomfattande tjänster, och de gemensamma miniminormer som är en följd av dem måste stärkas ytterligare för att alla konsumenter, särskilt utsatta konsumenter, ska kunna gynnas av konkurrensen och skäliga

priser. Kraven på allmännyttiga tjänster bör definieras på nationell nivå och med hänsyn till nationella omständigheter; gemenskapslagstiftningen bör emellertid respekteras av medlemsstaterna. …”

4 Artikel 3.2, 3.6 och 3.15 i detta direktiv har följande lydelse:

”2. Medlemsstaterna får med beaktande fullt ut av tillämpliga bestämmelser i fördraget, särskilt artikel 86 i detta, för att tillgodose det allmänna ekonomiska intresset ålägga företag som bedriver verksamhet inom elsektorn att tillhandahålla allmännyttiga tjänster, vilka kan avse tillförlitlighet, inbegripet försörjningstrygghet, regelbundenhet i leveranserna, kvalitet och pris samt miljöskydd, inbegripet energieffektivitet, energi från förnybara energikällor och klimatskydd. Dessa åligganden ska vara klart definierade, transparenta, icke-diskriminerande och kontrollerbara samt garantera att elföretag i gemenskapen kan nå ut till nationella konsumenter på lika villkor. När det gäller försörjningstrygghet, styrning av energieffektivitet/energiefterfrågan och för att uppfylla de miljömål och mål för energi från förnybara energikällor som avses i denna punkt får medlemsstaterna införa långtidsplanering, varvid hänsyn ska tas till att tredje part kan komma att ansöka om tillträde till systemet.

…

6. Om det tillhandahålls ekonomisk ersättning, annan form av ersättning och exklusiva rättigheter som en medlemsstat beviljar för uppfyllandet av åliggandena i punkterna 2 och 3, ska detta ske på ett icke-diskriminerande och transparent sätt.

…

15. Medlemsstaterna ska när de genomfört detta direktiv informera kommissionen om vilka åtgärder som vidtagits för att fullgöra förpliktelserna att tillhandahålla samhällsomfattande och allmännyttiga tjänster, inklusive konsument- och miljöskyddsåtgärder, och om åtgärdernas eventuella inverkan på nationell och internationell konkurrens, oavsett om åtgärderna kräver undantag från detta direktiv eller ej. De ska därefter vartannat år underrätta kommissionen om eventuella ändringar av dessa åtgärder, oavsett om de kräver undantag från detta direktiv eller ej.”

5 I artikel 36 f i detta direktiv föreskrivs följande:

”När tillsynsmyndigheten utför de uppgifter som anges i detta direktiv ska den vidta alla rimliga åtgärder för att bidra till följande mål inom ramen för sina skyldigheter och befogenheter enligt artikel 37, i förekommande fall i samarbete med andra relevanta nationella myndigheter, inklusive konkurrensmyndigheterna, och utan att inkräkta på deras behörighet:

…

f) Säkerställa att systemansvariga och systemkunder får lämpliga incitament, både på kort och lång sikt, för att öka systemeffektiviteten och främja marknadsintegreringen.”

Litauisk rätt

6 Direktiv 2009/72 införlivades med den litauiska rättsordningen genom Energetikos įstatymas (energilagen), genom Elektros energetikos įstatymas (ellagen) och genom Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas (lagen om förnybar energi).

7 På grundval av ellagen antog Litauens regering den 18 juli 2012 Vyriausybės nutarimas nr 916, Dėl Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo (regeringsdekret nr 916 om godkännande av förfarandet för tillhandahållande av allmännyttiga tjänster inom elssektorn). I punkt 3 i detta dekret anges att ”ersättning för allmännyttiga tjänster” regleras inom ramen för förvaltning av ersättning för allmännyttiga tjänster, i Vyriausybės nutarimas no 1157 Dėl Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje lėšų administravimo tvarkos aprašo patvirtinimo (regeringsdekret nr 1157 om godkännande av förfarandet för förvaltning av medel för allmännyttiga tjänster inom elsektorn), som antogs den 19 september 2012.

8 Punkt 18.1 i regeringsdekret nr 916 ger möjlighet att tillfälligt avbryta den ersättning för allmännyttiga tjänster som betalas i enlighet med det system och de villkor som fastställs i regeringsdekret nr 1157, för det fall att tjänsteleverantören eller denne närstående personer har underlåtit att betala hela eller en del av ersättningen för allmännyttiga tjänster avseende den el som faktiskt förbrukas i enlighet med punkt 16 i detta dekret.

9 I regeringsdekret nr 1157 definieras ”närstående personer” (punkt 3 femte stycket). I punkt 26.1 i detta dekret föreskrivs att den ansvarige för distributionssystemet, det köpande företaget och förvaltaren ska avbryta utbetalningarna om den som tillhandahåller den allmännyttiga tjänsten eller denne närstående personer har underlåtit att betala ersättning för de allmännyttiga tjänster för den elektricitet som faktiskt har förbrukats. I samma bestämmelse preciseras de villkor enligt vilka dessa betalningar kan återupptas. I punkt 26.2 i samma dekret föreskrivs att om den som tillhandahåller allmännyttiga tjänster lämnar en grupp av närstående personer och minst en medlem inte har betalat hela eller en del av ersättningen för allmännyttiga tjänsten för den el som faktiskt har förbrukats, ska utestående ersättning för de allmännyttiga tjänsterna till denne tjänsteleverantör först betalas när de tidigare närstående personerna betalat full ersättning för den el som faktiskt har förbrukats fram till tidpunkten för utträdet.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

10 Renerga driver fem elkraftverk som producerar el från förnybara energikällor. Företaget levererar den el som det producerar till distributionsnätet. Tillsammans med Achema AB och andra företag är Renerga en del av UAB Achemos Grupė.

11 I enlighet med avtal som ingåtts mellan Renerga och svarandena i det nationella målet, den 7 januari och den 19 juni 2013, åtar sig Renerga att till svarandena sälja all den el som Renerga producerar och levererar till distributionsnätet, mot att svarandena åtar sig att köpa och betala för denna el. Enligt avtalen består det pris som svarandena i det nationella målet ska betala till Renerga för denna el av marknadspriset på el och av ersättningen för allmännyttiga tjänster, vilken motsvarar skillnaden mellan dels det fasta pris som enligt de system och villkor som föreskrivs i lagstiftningen tillämpas på den el som Renerga producerar, dels marknadspriset.

12 Den 25 februari 2016 informerade förvaltaren av ersättning för allmännyttiga tjänster, UAB ”BALTPOOL”, svarandena i det nationella målet om att betalning till Renerga av ersättning för allmännyttiga tjänster, i enlighet med regeringsdekreten nr 916 och nr 1157, helt kommer att avbrytas till dess att Achema eller andra med detta företag närstående personer fullt ut betalat ersättning för allmännyttiga tjänster för den el som faktiskt förbrukats. BALTPOOL gjorde gällande för det första att Achema inte fullt ut hade fullgjort sin skyldighet att betala ersättning för allmännyttiga tjänster för den elektricitet som faktiskt hade förbrukats, och för det andra att Achema och Renerga skulle betraktas som närstående personer, eftersom Achemos Grupė stod som ägare av Achemas kapital och ägde en kontrollpost i Renerga.

13 Den 26 februari 2016 informerade Energijos skirstymo operatorius Renerga om att betalningen av ersättningar för allmännyttiga tjänster till detta företag hade avbrutits. Den 8 mars 2016 skickade Lietuvos Energijos Gamyba ett liknande meddelande till Renerga, i vilket angavs att betalningen av ersättning för allmännyttiga tjänster avbrutits på obestämd tid och att enbart marknadspriset skulle betalas för den el som sålts.

14 Genom en skrivelse av den 10 mars 2016, ställd till Renerga, uppgav BALTPOOL att den 31 januari 2016 hade en faktura skickats till Achema på 629 794,15 euro, inklusive mervärdesskatt, som förföll till betalning den 24 februari 2016. Det framgår av beslutet om hänskjutande att Achema den 25 februari 2016 ännu inte hade betalat denna faktura och att ersättningen för allmännyttiga tjänster till Achema eller till detta företag närstående personer därför avbrutits.

15 Med hänsyn till att svarandena i det nationella målet inte efterkommit skyldigheten att betala fullt pris till Renerga för den el de hade köpt – i synnerhet ersättning för allmännyttiga tjänster vilken utgör en del av priset för den köpta elen – hade de ackumulerat en skuld till Renerga på 1 248 199,81 euro.

16 Denna skuld betalades den 21 april 2016, då BALTPOOL fattade beslut, riktade till svarandena i det nationella målet, om betalning av avbruten ersättning för allmännyttiga tjänster.

17 Den 12 december 2016 väckte Renerga talan vid Vilniaus miesto apylinkės teismas (distriktsdomstolen i staden Vilnius, Litauen) och yrkade att Lietuvos energijos gamyba och Energijos skirstymo operatorius skulle förpliktas att betala 9 172,84 euro respektive 572,82 euro i ersättning och dröjsmålsränta till Renerga för försenad betalning av ersättning för allmännyttiga tjänster inom ramen för de elförsäljningsavtal som ingicks den 7 januari och den 19 juni 2013. Renerga begärde dessutom att svarandena i det nationella målet skulle betala ränta på dessa belopp till Renerga, med en årlig sats på 8,05 procent.

18 Vilniaus miesto apylinkės teismas (distriktsdomstolen i staden Vilnius), som fann att tvisten krävde klargöranden avseende direktiv 2009/72, beslutade att vilandeförklara målet och hänskjuta följande frågor till EU-domstolen för förhandsavgörande:

”1) Ska syftet med att ’säkerställa att systemansvariga och systemkunder får lämpliga incitament, både på kort och lång sikt, för att öka systemeffektiviteten och främja marknadsintegreringen’, som föreskrivs i artikel 36 f i direktiv 2009/72/EG, för den tillsynsmyndighet som utövar den tillsyn som anges i direktiv 2009/72, förstås och tolkas så, att det utgör hinder för att incitament inte ges (en underlåtelse att betala kompensation för sen betalning av ersättning för allmännyttiga tjänster) eller begränsas?

2) Mot bakgrund av att det i artikel 3.2 i direktiv 2009/72 föreskrivs att ålägganden att tillhandahålla allmännyttiga tjänster ska vara klart definierade, transparenta, icke-diskriminerande och kontrollerbara, samt att det i artikel 3.6 i direktiv 2009/72/EG föreskrivs att ekonomisk ersättning till tillhandahållare av allmännyttiga tjänster ska ske på ett icke-diskriminerande och transparent sätt, behöver följande klargöras:

Ska bestämmelserna i artikel 3.2 och 3.6 i direktiv 2009/72 tolkas så, att de utgör hinder för en begränsning av incitament från tillhandahållare av allmännyttiga tjänster när dessa vederbörligen uppfyller sina skyldigheter kopplade till tillhandhållandet av allmännyttiga tjänster?

Ska en skyldighet enligt nationell rätt, att avbryta betalning av ekonomisk ersättning till tillhandahållare av allmännyttiga tjänster oberoende av huruvida dessa har fullgjort sina verksamheter eller skyldigheter, eftersom en sådan regel gör att skälet för begränsningen (avbrottet) av betalningen av ersättning för allmännyttiga tjänster görs beroende av huruvida en person som är närstående till tillhandahållaren av allmännyttiga tjänster har fullgjort sina verksamheter eller skyldigheter (genom att ett företag äger en kontrollpost i både denna person

och tillhandahållaren av allmännyttiga tjänster) att betala ersättning för allmännyttiga tjänster som beräknas efter personens egen förbrukning, anses vara diskriminerande, otydlig och begränsande av en rättvis konkurrens, i den mening som avses i bestämmelserna i artikel 3.2 och 3.6 i direktiv 2009/72?

Ska en skyldighet som föreskrivs i nationell rätt, att avbryta betalning av ekonomisk ersättning till tillhandahållare av allmännyttiga tjänster trots att dessa fortsätter att vara skyldiga att uppfylla sina skyldigheter att tillhandahålla allmännyttiga tjänster och sina därtill knutna avtalsförpliktelser till de företag som köper el, anses vara diskriminerande, otydlig och begränsande av en rättvis konkurrens, i den mening som avses i artikel 3.2 och 3.6 i direktiv 2009/72

3) Ska artikel 3.15 i direktiv 2009/72 – enligt vilken medlemsstaterna vartannat år ska informera kommissionen om ändringar av alla åtgärder som vidtagits för att fullgöra förpliktelserna att tillhandahålla samhällsomfattande och allmännyttiga tjänster – tolkas så, att en medlemsstat, som i sin nationella lagstiftning har antagit bestämmelser för att fastställa grunder, regler och en mekanism för att begränsa ersättning som ska betalas till tillhandahållare av allmännyttiga tjänster, är skyldig att informera kommissionen om en sådan ny lagstiftning?

4) Strider den omständigheten, att en medlemsstat i sin nationella lagstiftning föreskriver grunder, bestämmelser och en mekanism för att begränsa ersättning som ska betalas till tillhandahållare av allmännyttiga tjänster, mot syftet med att implementera direktiv 2009/72 och mot allmänna unionsrättsliga principer (rättssäkerhet, berättigade förväntningar, proportionalitet, insyn och icke-diskriminering)?”

Huruvida tolkningsfrågorna kan tas upp till sakprövning

19 Kommissionen anser att begäran om förhandsavgörande inte kan tas upp till sakprövning, eftersom den tolkning av unionsrätten som begärs inte är relevant för avgörandet av det nationella målet. Renerga är nämligen inte skyldigt att tillhandahålla allmännyttiga tjänster, i den mening som avses i artikel 3.2 i direktiv 2009/72, eftersom varken bestämmelserna i regeringsdekreten nr 916 och nr 1157 eller de avtal som ingåtts med svarandena i det nationella målet innehåller några krav på att elproducenter som använder förnybara energikällor, såsom Renerga, ska tillhandahålla allmännyttiga tjänster.

20 EU-domstolen erinrar om att det av dess fasta praxis följer att det enligt det förfarande för samarbete mellan nationella domstolar och EU-domstolen som införts genom artikel 267 FEUF uteslutande ankommer på den nationella domstolen, vid vilken målet anhängiggjorts och vilken har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i målet bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till EU-domstolen. Domstolen är följaktligen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som ställts av den nationella domstolen avser tolkningen eller giltigheten av en unionsbestämmelse (dom av den 12 november 2015, Hewlett-Packard Belgium, C-572/13, EU:C:2015:750, punkt 24 och där angiven rättspraxis).

21 Det följer emellertid också av fast rättspraxis att en begäran om förhandsavgörande som har framställts av en nationell domstol kan avvisas om unionsrätten varken direkt eller indirekt är tillämplig på omständigheterna i målet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 7 juli 2011, Agafiței m.fl., C-310/10, EU:C:2011:467, punkt 28).

22 I förevarande fall har den hänskjutande domstolen ställt sina frågor för att få klarhet i huruvida direktiv 2009/72, och närmare bestämt artikel 3.2, 3.6 och 3.15 och artikel 36 f däri, samt de allmänna rättsprinciperna i unionsrätten, utgör hinder för tillämpningen av nationella bestämmelser enligt vilka betalning, till elproducenter, av ersättning för allmännyttiga tjänster – vilka har som syfte att främja

elproduktion från förnybara energikällor – får avbrytas till dess att personer närstående till dessa producenter har betalat ersättning för allmännyttiga tjänster för den el som dessa faktiskt har förbrukat.

23 I detta avseende föreskriver artikel 3.2 i direktiv 2009/72 att medlemsstaterna, med beaktande fullt ut av tillämpliga bestämmelser i EG-fördraget, särskilt artikel 86 i detta, för att tillgodose det allmänna ekonomiska intresset, får ålägga företag som bedriver verksamhet inom elsektorn att tillhandahålla allmännyttiga tjänster, vilka kan avse tillförlitlighet, inbegripet försörjningstrygghet, regelbundenhet i leveranserna, kvalitet och pris samt miljöskydd, inbegripet energieffektivitet, energi från förnybara energikällor och klimatskydd.

24 Det framgår dock inte klart av beslutet om hänskjutande huruvida den berörda medlemsstaten, under de omständigheter som är aktuella i det nationella målet, ålagt Renerga någon skyldighet att tillhandahålla allmännyttiga tjänster, i enlighet med detta direktiv.

25 För detta ändamål har domstolen, i enlighet med artikel 101 i sina rättegångsregler, begärt klarlägganden från den hänskjutande domstolen som svarade genom en skrivelse av den 26 mars 2018.

26 Den hänskjutande domstolen har i sitt svar angett att den litauiska lagstiftningen inte föreskrev någon tvingande skyldighet för Renerga att producera och leverera el från förnybara energikällor. Renerga var inte uppförd på den förteckning över leverantörer av allmännyttiga tjänster som den litauiska regeringen upprättat, utan hade frivilligt åtagit sig att producera el och sälja den till svarandena i det nationella målet. Den hänskjutande domstolen har dessutom gjort gällande att det rättsliga förhållandet mellan Renerga och svarandena i det nationella målet framgår av de avtal som ingicks den 7 januari och den 19 juni 2013 och som regleras civilrättsligt, och att dessa avtal skulle kunna brytas, varför det således inte kan bekräftas att Renerga var skyldigt att tillhandahålla allmännyttiga tjänster.

27 Det svar som den hänskjutande domstolen har lämnat ska följaktligen förstås så, att den berörda medlemsstaten inte har ålagt Renerga att tillhandahålla allmännyttiga tjänster, i den mening som avses i artikel 3.2 i direktiv 2009/72.

28 Härav följer att de unionsrättsliga bestämmelser vars tolkning har efterfrågats inte är vare sig direkt eller indirekt tillämpliga på omständigheterna i det nationella målet och att alla tolkningsfrågorna i förevarande mål följaktligen är hypotetiska.

29 Av det ovanstående följer att begäran om förhandsavgörande ska avvisas.

Rättegångskostnader

30 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

Den begäran om förhandsavgörande som framställts av Vilniaus miesto apylinkės teismas (distriktsdomstolen i staden Vilnius, Litauen) genom beslut av den 11 april 2017, avvisas.

Underskrifter